

Категорії дискретності та цілісності в політичному дискурсі парламентських дебатів у Великій Британії

О.І. П'єтсук*

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

* E-mail: oxy.pj@mail.ru

Paper received 18.01.16; Accepted for publication 29.01.16.

Анотація. Статтю присвячено розгляду категорій, які відображають особливості парламентських дебатів у Великій Британії як типу політичного дискурсу. Парламентські дебати представлено як певний мовленнєвий жанр, який характеризується наявністю диференційних рис, пов'язаних з національним характером. У статті проаналізовано офіційні протоколи засідань Палати Громад парламенту Великої Британії у період пост-Тетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, політичний дискурс, мовленнєвий жанр, тематичність

Вступ. Політичні інститути, такі як парламент, набули впродовж століть чітку організаційну структуру та процесуальність завдяки встановленню конвенційних норм та стандартів. Підвищений інтерес до вивчення британських парламентських дебатів спричинено тим фактом, що парламент давно вважають «найбільш відкритим» з усіх британських політичних установ [9]. Канони жанру політичного дискурсу парламентських дебатів у Великій Британії тісно переплітаються з національною специфікою рис характеру британців, їхніх традицій, культурних установок. Британський парламент, який називають «матір'ю парламентів» (30 Jun 2004), є зразковою моделлю для формування інших парламентів країн Британської Співдружності. Дослідження офіційних протоколів британських парламентських дебатів поглиблює уявлення про політичну картину світу британців та допомагає краще зрозуміти особливості національного характеру і його вплив на вибір певних мовних форм в політичному дискурсі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Політичний дискурс парламентських дебатів знаходиться у фокусі уваги дослідників різних галузей науки. Зокрема, особливості дебатів у парламенті розглядають у межах філософії, політології та соціології, проте міждисциплінарний характер сучасних досліджень потребує залучення доробку лінгвістики до вивчення різних політичних процесів та явищ. Різноманітні специфічні риси, структура та функції парламентських дебатів різних країн представлені в роботах А. Адоніса, Р. Бен-тлі, Р. Харта, К. Петерсона та ін. Ритуальність парламентських дебатів розглянуто в роботах багатьох дослідників, таких як: В. Хаузер, В. Сінгер, М. Бенерджі, М. Вайнер, Р. Рой, П. Велес та ін. Проте незважаючи на той факт, що парламентські дебати аналізуються в роботах багатьох науковців, парламентські дебати у Сполученому Королівстві як мовленнєвий жанр, у якому наявні диференційні структурні, семантичні, прагматичні та культурні характеристики, не були предметом дослідження, що й визначає актуальність цього дослідження.

Метою цієї статті є розгляд особливостей втілення текстово-дискурсивних категорій дискретності, тематичності та цілісності, які формують специфічні риси жанру парламентських дебатів у Великій Британії.

Матеріали та методи дослідження. Засідання Палати Лордів та Палати Громад в британському парламенті представлені в офіційних протоколах на сайті парламенту Великої Британії. Саме вивчення таких

офіційних протоколів британського парламенту у період пост-Тетчеризму дозволяють прослідкувати особливості парламентських дебатів, виявити реалізацію в них текстово-дискурсивних категорій. Основними методами, застосованими для виявлення специфіки політичного дискурсу парламентських дебатів, є дискурсивний, що служить для інтерпретації інтеракцій у залах парламенту, та контекстуально-інтерпретаційний метод, який застосовано для виявлення семантики лексичних одиниць.

Результати дослідження та їхнє обговорення. Політичний дискурс розглядається як комунікативна ситуація [2], в якій здійснюється емоційний та інформаційний взаємобмін в реальній соціокультурній ситуації [7; 8, с. 18]. До такої комунікативної ситуації відносять адресанта та адресата, їхні особистісні й соціальні характеристики, інші аспекти соціальної ситуації [6], різні типи знань, їхню ієрархію, інформацію про різні умови та ситуації спілкування [3, с. 7]. Результатом дискурсу є формування різноманітних текстів і мовленнєвих жанрів [1].

Слідом за О.О. Селівановою визначаємо мовленнєвий жанр як одиницю мовлення, дискурсивний інваріант, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями [5, с. 433].

Специфіка жанру парламентських дебатів у Великій Британії обумовлена реалізацією текстово-дискурсивних категорій, зокрема дискретності, тематичності та цілісності. Взагалі, категорія є найбільш загальним фундаментальним поняттям, що відображає сутнісні, закономірні зв'язки й відношення об'єктів пізнання та дослідження [5].

Дискретність дискурсу як категорійна ознака комунікації визначає розподільність у часі та / або у просторі фаз породження та сприйняття повідомлення. Відстань між цими фазами визначається у межах субжанрів жанру дискурсу парламентських дебатів: власне дебати (*debates*), письмові урядові заяви (*written ministerial statements*), усні відповіді (*oral answers*), письмові відповіді (*written answers*), петиції (*petitions*) та поправки (*corrections*). У жанрах *власне дебатів* та *усних відповідей* реагування на продуковані повідомлення має бути миттєвою, при цьому опоненти у більшості випадків апелюють до поточних політичних, соціальних та економічних реалій у житті країни. Тому відносно таких субжанрів актуальною є сприйняття дискретності у

спілкуванні «тут і зараз». В інших субжанрах, таких як *письмові урядові заяви, письмові відповіді, петиції та поправки* прослідковується деяка відстань між фазами породження офіційних попередньо підготовлених повідомлень та їхнім виголошенням, сприйняттям та подальшим реагуванням інших членів парламенту.

У текстах протоколів політичних дебатів дискретність проявляється також як членування на окремі тематичні блоки, які є строго регламентованими та не дозволяють відхилення від визначеної теми. Усі тематичні блоки є чітко розподіленими відповідно до вузькоспеціалізованих мікротем, за кожною з яких проводяться дебати, проте вони взаємопов'язані однією спільною ширшою основною макротемою. Чіткість організації роботи парламенту визначена й **тематичністю** дебатів. Зокрема, тематика дебатів залежить від нагальності проблем і розподілена відповідно до національних та міжнародних проблем.

Наприклад: основна національна макротема *EDUCATION AND SKILLS* охоплює декілька взаємопов'язаних мікротем: *Academic Boycott, Child Care, History Teaching, Literacy and Numeracy Standards, SEAL Programme, Looked-after Children, Apprenticeships, Children's Centres, Specialist Diploma* (28 Jun 2007: Column 454 – Column 468). Ці теми розглядають різнопланові проблеми усього спектру системи освіти, охоплюючи питання шкільної освіти у початковій та середній школах, рівня підготовки учнів у школах, позашкільної освіти, вищої освіти, а також програму піклування про дітей під час проходження батьками курсів підвищення кваліфікації.

Такий розподіл обговорюваних питань не є універсальним, окрім тематичного розподілу у британських парламентських дебатах наявний також розподіл за регіональною ознакою, зокрема у парламенті існують дні, присвячені обговоренню міжнародних справ. Наприклад, загальна тематична рубрика *FOREIGN AND COMMONWEALTH AFFAIRS* має такі географічні підрубрики: *Cyprus, Romania, Middle East, Bulgaria, Antarctica, Japan*, а також підрубрики, пов'язані з обговоренням міжнародних питань: *Drugs Trade, Consular services, Conference on Security and Co-operation in Europe* (28 November 1990: Column 852 – Column 886). Хоча особливістю такого розподілу є географічний принцип, тематика дебатів не є обмеженою певним колом питань. Проблематика є різноманітною і стосується як внутрішньополітичного стану справ у інших країнах, так і захисту навколишнього середовища у світі, а також питань міжнародної безпеки та співробітництва. Така розгалуженість тем дозволяє максимально представити інформацію та обговорити стан справ у різних державах під час проведення щомісячного звіту у парламенті, а також одночасно продемонструвати обізнаність і багатовекторність роботи урядовців.

Кожний мікротематичний блок характеризується завершеністю, яка є обов'язковою для підведення підсумків дискусії та інтегрованістю з іншими мікротемами у межах загальної макротемати. Варіативний нелінійний спосіб організації дебатів є неприйнятним, оскільки призведе до хаотичності та порушення порядку у залі парламенту. Така особливість політичних дебатів визначає їхню **цілісність**.

Цілісність парламентських дебатів забезпечена його функціонуванням як єдиного макрознаку. Цілісність є дискурсивною категорією з огляду на замкненість дискурсу двома фазами: породження тексту повідомлення та його сприйняттям й інтерпретацією [5]. Л. Мурзін та А. Штерн стверджують, що «той, хто кодує, відштовхується від континуальності тексту з метою його розчленування, а той, хто декодує, навпаки, сприймає окремі компоненти тексту і прагне представити його як нерозчленоване континуальне ціле» [4, с. 14]. Політики, породжуючи повідомлення, членують їх на мікротематичні блоки, кожний з яких має свою чітку структуру, а електорат як кінцевий адресат представленої у стінах парламенту інформації сприймає повідомлення як єдине тематичне ціле, в якому представлено обговорення усіх аспектів життя країни. Така цілісність пов'язана з організацією кожного окремого акту комунікації в залі парламенту як закономірно упорядкованої системи.

Зокрема, кожне з мікротематичних обговорень розпочинається запрошенням до слова доповідача – директивом як спонуканням до початку проведення дебатів, який розпочинає мовленнєвий акт:

To ask the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs what progress has been made on the problem of Cyprus (27 Nov 1996: Column 326 – Column 328).

Обговорення певної мікротемати закінчується обов'язковим підведенням підсумків з наголошенням на важливості піднятого питання та перспективах щодо його вирішення:

I thank my hon. Friend for his championing of these issues. Over the past 18 months or two years, we have seen an increasing understanding of the reality of the connection between tackling climate change and green jobs in this country. We have seen that with announcements on the offshore wind industry, electric cars and a whole host of other matters. He is right that Government support for private sector business is essential in this area (8 Apr 2010: Column 1161 - 1162).

Процедура проведення британських парламентських дебатів є чіткою, лінійною, послідовною і має деякі обмеження за допомогою регуляторів. Зокрема, необхідно слідувати чіткому порядку обговорюваних тем, відхилення від основної проголошеної на порядку денному теми чи перевищення часового ліміту є недопустимим. Так само контролюється реакція членів парламенту у разі опротестування пропозицій. Будь-які відхилення від порядку ведення засідань (*orders of the day*) не допускаються і регулюються як самим спікером парламенту, так і членами парламенту. У випадках ігнорування встановлених меж обговорення питання в обговоренні використовується вокатив *order*, що слугує одночасно привертання уваги і закликанню до повернення до регламенту (апелятивна функція), а також встановлення і підтримання контакту з членами парламенту (фатична функція), а також введення потрібної теми обговорення (тематична функція):

Mr. Hurd : The hon. Lady has raised a perfectly fair point. Obviously I cannot say anything about the progress of the inquiry into Lockerbie, although I have taken that point into account. The hon. Lady will know the position that the Americans have taken on it also.

Mr. Tam Dalyell (Linlithgow) : *On a point of order, Mr. Speaker.*

Mr. Speaker: *I shall take the presentation of Bill first (28 November 1990: Column 852 – Column 887).*

Mr. Deputy Speaker: *Order. The hon. Member for Lichfield (Mr. Fabricant) is addressing the House (28 Jun 2000: Column 933).*

Mr. Deputy Speaker (Mr. Michael J. Martin): *Order. There is far too much conversation on the Government Benches (15 May 1997: Column 206).*

Mr. Deputy Speaker: *Order. Opposition Front Benches are being far too noisy (15 May 1997: Column 218).*

Отже, слідування процедурним питанням (*points of order*) визначає усю процедуру проведення дебатів, що вказує на британський формалізм та стремління до порядку. При цьому спікер постійно підтримує порядок у залі засідання, зберігаючи баланс та рівність можливостей у виступами привладної партії та опо-

зиції, що одночасно забезпечує слідуванню регламенту та легшому досягненню консенсусу з суперечливих питань. Зокрема, зазвичай спікер наголошує на рівному праві виступу усіх членів парламенту:

Mr. Speaker: *The hon. Member has put his point of view. The hon. Member for Walsall, North (Mr. Winnick) has an equal right to do so (28 November 1990).*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Політичний дискурс парламентських дебатів у Великій Британії характеризується складністю будови, має чіткість тематичної розподільності, цілісність, організованість та впорядкованість. Такі диференційні риси процедури проведення парламентських дебатів відображає особливості національного характеру, вказує на стремління британців до стабільності, порядку, контролю над ситуацією. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших характерних рис британських парламентських дебатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slovnyk>
2. Кибрик А. Дискурс // А. Кибрик, П. Паршин / URL: www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
3. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М. : Наука, 1996. – 245 с.
4. Мурзин Л.Н. Текст и его восприятие / Л.Н. Мурзин, А.С. Штерн. – Свердловск, 1991.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
6. Dijk, T.A. Studies in the Pragmatics of Discourse / T.A. van Dijk. – The Hague, New York : Mouton, 1981. – 331 p.
7. Fairclough, N. Critical Discourse Analysis / N. Fairclough. – Boston : Addison Wesley, 1995. – 135 p.
8. Fairclough, N. Media Discourse / N. Fairclough. – London : Edward Arnold, 1995. – 197 p.
9. Ilie, C. Discourse and metadiscourse in parliamentary debates / C. Ilie // Journal of Language and Politics. – № 1(2). – 2003. – P. 269-291.

REFERENCES

1. Batsevich, F.S. Dictionary of cross-cultural communication terms. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slovnyk>
2. Kibrik, A., Parshin, P. Discourse. [http:// www.Krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/](http://www.Krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/)
3. Kubryakova, E.S., Demyankov, V.Z., Pankrats, Yu.G., Luzina, L.G. Concise dictionary of cognitive terms. M.: Nauka, 1996. 245 p.
4. Murzin, L.N., Shtern, A.S. Text and its perception. Sverdlovsk, 1991.
5. Selivanova, O.O. Linguistic encyclopedia. Poltava, 2010. 844 p.
6. Dijk, T.A. van Studies in the Pragmatics of Discourse. The Hague, New York: Mouton, 1981. 331 p.
7. Fairclough, N. Critical Discourse Analysis. Boston: Addison Wesley, 1995. 135 p.
8. Fairclough, N. Media Discourse. London: Edward Arnold, 1995. 197 p.
9. Ilie, C. Discourse and metadiscourse in parliamentary debates // Journal of Language and Politics. № 1(2). 2003. P. 269-291.

Categories of discreteness and integrity in the British parliamentary debates

O.I. Pjetsukh

Abstract. This article concentrates on the categories that form peculiarities of the British parliamentary debates as a type of the political discourse. Parliamentary debates are analyzed as the certain speech genre that has its differentiating features. For this research the transcripts of the parliamentary debates in the UK in the post-Thatcherism period are chosen, particularly the transcripts of the debates in the House of Commons during the Conservative and the Labour lead.

Keywords: *parliamentary debates, political discourse, speech genre, thematics*